

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ГРОШЕЙ

Оцінка усіх сфер не лише економічної діяльності, а й самого буття людини в сучасній цивілізації здійснюється через використання грошей. Спроможність виконувати властиві грошам функції є основною ознакою грошей. Будь-який матеріальний носій загально визнаних функцій можна визначити як гроші.

Актуальність дослідження. Гроші посідають значне місце у нашому житті, через це тема дослідження філософії грошей є дуже актуальною в наш час. Вислів Оноре де Бальзак : «Гроші потрібні навіть для того, щоби без них обходитись», вкотре доказує, що без грошей в сучасній цивілізації практично неможливо уявити наше життя. Адже вони є невід'ємною і істотною частиною фінансової системи кожної держави, суспільства.

Мета дослідження. Виявити зміст, походження та значення грошей в сучасній економіці.

Згідно до поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- розглянути історію виникнення та походження грошей;
- дізнатися, в чому полягають функції грошей;
- дослідити місце та роль грошей у сучасній економіці та соціально-економічному розвитку суспільства.

Об'єктом дослідження є гроші в житті людини, а *предметом дослідження* є філософський аналіз функцій грошей у формуванні економічного та соціального буття суспільства.

Стан дослідження проблеми. Протягом багатьох століть суть грошей, в різних контекстах, поставала предметом дослідження в працях Арістотеля, Платона, А. Сміта, К. Маркса, Ф. Даллар, П. Козловський, А. Хеллер, К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю та багато інших.

Гроші – одне з найдавніших явищ у житті суспільства. Вони існують так давно, як і людська цивілізація. Протягом століть гроші постійно змінювались і сьогоднішній їх стан не є завершальною і остаточною стадією їх розвитку.

Роль грошей з давніх часів привертала увагу вчених. Економісти уже майже п'ять століть сперечаються щодо походження та сутності грошей. Свого часу прем'єр-міністр Англії Вільям Гладстон, який володів тонким почуттям іронії, зауважив: «Навіть розмови про кохання не зробили стільки людей дурнями, скільки розмірковування про сутності грошей».

Гроші виникли в IV – III тисячолітті до н.е. . В економічній теорії є дві основні концепції походження грошей: раціоналістична та еволюційна.

Відомий філософ Арістотель висловив свою думку щодо теорії грошей. Він вважав, що гроші виникли внаслідок угоди між людьми або запровадженні законодавчими актами держави для полегшення обміну товарів і підвищення ефективності його функціонування. Таке трактування походження грошей дістало назву раціоналістичної концепції.

Проте був зроблений науковий аналіз походження та природи грошей класиками політичної економії А. Смітом, Д. Рікардо та К. Марксом, які довели безпідставність раціональної концепції. Вони вважали, що виникнення грошей зумовлено труднощами безпосереднього обміну продуктами праці. На найнижчих щаблях економічного розвитку, коли виробники тільки почали одержувати надлишки продуктів своєї праці і хотіли їх обміняти, зробити це було досить складно: бажання двох суб'єктів ринку щодо обміну споживними вартостями не співпадали. Еволюційна концепція запевняє, що гроші виділяються із загальної товарної маси, оскільки вони найпридатніші для виконання функціональної ролі грошового товару.

З давніх давен грошима були різні товари: зерно, сіль, металеві вироби, хутро тощо. Проте завдяки своїм фізичним властивостям найбільш вживаним загальним еквівалентом вартості швидко стають благородні метали: золото та срібло. Згодом вони набувають форм монет. У своїй «Історії» Геродот вказує, що першими використовувати металеві монети почали лідійці. А паперові гроші або банкноти були вперше використані в Китаї за часів династії Сун. Перехід відбувався поступово, з кожним разом вдосконалюючись все більше і більше. На даний час ми маємо декілька видів грошей, такі як: повноцінні монети(золоті та срібні); неповноцінні монети; паперові гроші(казначейські білети); кредитні гроші(вексель, чек, банкнота).

Гроші - це особливий товар, який є загальним еквівалентом при обміні товарів, формою їх вартості або цінності. Водночас за допомогою грошей встановлюється економічні відносини між різними суб'єктами господарської діяльності, вирішується суперечність між приватною та суспільною працею у сфері обміну.

Поява грошей була наслідком тривалого стихійного економічного процесу. Це історична категорія, яка розвивається на кожному етапі товарного виробництва і наповнюється новим змістом, що ускладнюється зі зміною умов виробництва. Адже з кожним розвитком форм грошей: від простих товарів (зерно, сіль, худоба) до сучасних кредитних (електронних грошей) змінюється механізм їх функціонування та роль держави у цьому процесі. Повніше сутність грошей розкривається у функціях, які вони виконують.

Гроші – це багатофункціональна економічна форма, за допомогою якої здійснюється міра вартості, засіб обігу, обмін, платежі, накопичення вартості. Англійський економіст Джон Хікс казав: «Гроші – це те, що використовується як гроші».

Дві найважливіші функції грошей – це міра вартості та засіб обігу, інші – похідні від них. З цих двох функцій сучасні західні економісти виводять сутність грошей. Отже, суть функції міри вартості(цінності) полягає у тому, що гроші слугують матеріалом для вимірювання вартості усіх інших товарів. Завдяки цьому визначається ціна товару, а це дає кількісне порівняння різних за споживчою вартістю товарів. Засіб обігу грошей забезпечує рух товарів через рух грошей. Цю функцію можуть виконувати лише реальні гроші, тобто наявні золоті монети, злитки тощо або їх паперові замітники.

Виходячи з цього гроші забезпечують всезагальну безпосередню обмінюваність. На них можна придбати будь-який товар. Також у нашій економіці гроші у формі готівки або чеків є засобом обміну, адже вони використовуються для оплати товарів і послуг. Використання грошей таким способом підвищує ефективність економіки, а також заощаджує багато часу.

Ще однією функцією є засіб платежу – це означає, що перехід товарів від продавця до покупця не супроводжується одномоментною передачею грошей за цей товар покупцям продавцю. Товари продаються в кредит, тобто з оплатою в майбутньому. Продавець у таких відносинах стає кредитором, покупець – боржником, а гроші починають виконувати функцію засобу платежу.

У суспільстві існують економічні причини, що спонукають фірми та окремих людей заощаджувати гроші. Ця функція називається функція грошей як засобу нагромадження і заощадження, створення багатства. Адже для закупівлі капітальних благ необхідно попередньо нагромадити гроші. Нагромаджує гроші не лише населення, а й держава, створюючи валютні резерви.

Гроші – це все те, що може бути використане як засіб платежу, оплата боргу, що не втрачає своєї цінності при поділі і може накопичуватись. Інакше кажучи, гроші – загальна одиниця вартості товарів чи послуг. Гроші можуть класифікуватись за грошовими системами(метало-грошового обігу і паперово-кредитного грошового обігу), за концепціями(раціоналістична, еволюційна, функціональна), за способами розрахунку(готівкові, безготівкові), тощо. Гроші не є товаром, а є кінцевою продукцією, що постійно виробляється як результат витрат суспільного часу.

Давайте розглянемо значення грошей в сучасному суспільстві.

У минулому джерелом енергії, яка дивила взаємодії між людьми, були земля, худоба, раби, природні ресурси або зброя. Проте жодна річ або ресурс не змогли перетворитися на той колосальний механізм, яким у наш час є гроші – єдине, що пронизує всі сторони людського життя і є основним елементом сучасної культури. Тобто гроші сприяли не лише зміни у світі речей, а й у внутрішньому світі людини, її інтересів та прагнень. Вони значно змінили ідеал людських критерій, поставивши себе у центр цінностей.

Оноре де Бальзак стверджував, що «Гроші – це шосте почуття, без котрого решта п'ять є неповноцінними». Справді величезна кількість людей у світі щоденно розраховуються грошима за придбані товари чи послуги. Гроші – це просто різнокольорові папірці, які здатні полегшити або, навпаки, обтяжити життя кожного з нас. Звичайно, за ці папірці можна купити багато – від щоденного хліба до ділянки на Місяці, але за гроші не купити щастя і здоров'я, за гроші не купити любов і повагу. З грошима пов'язаний кожний день людського буття. Адже заради них вони працюють, через них навіть страждають, вигадують усілякі способи їх отримання і витрачання. Гроші створюють людині проблеми за їх відсутності та й в їх надмірності. Гроші керують людьми, вони диктують свою політику і

нав'язують свій особливий світогляд, філософію. Бажання збагатитися поступово затьмарює розум, підштовхуючи людину на злочин.

Гроші повинні служити людині, а не навпаки. Адріан Декурсель сказав: «Гроші для розумних людей є засобом, для дурнів – метою». Не варто все життя ганятися за примарним щастям. Людині дано не лише матеріальний світ. Є також світ духовних цінностей. Світ доброти, віри, моральних принципів, кохання та поваги до інших.

Гроші стали інструментом правосуддя, за допомогою якого ми відшкодовуємо збитки, завдані іншим. Вони поділили суспільство на класи : багаті та бідні. Єржан Оримбетов сказав: «Бідним правлять злидні, багатим – спрага». Гроші дають людині можливості, але натомість забирають всю її світлість, перетворюють її на черству особу, що думає тільки про одно: як примножити статки. Вона перестає помічати довколишній світ, рідних та людей, які потребують її допомоги. Бідна людина, яка відчула на собі всі проблеми суспільства готова на все заради іншої людини, її набагато легше віддати останній кусочок хліба. Людина може бути якою завгодно, тільки мусить зрозуміти єдине правило: гроші не забереш з собою на той бік, але твої спогади, добрі вчинки і чисті думки – найкращий спосіб стати найбагатшим у світі.

Гроші – це єдиний товар, який не можна використати інакше, як витрачаючи їх. Вони не годують людей, не одягають, не дають притулку і приносять задоволення доти, доки їх не витратять або не інвестують. Кожного дня ми тратимо мільярди на покупки речей, які в дійсності нам не потрібні, замість того щоб використати їх на спасіння Землі. Настав час, коли суспільство постає перед людиною як товар. Тому кожному з нас потрібно переглянути роль грошей у своєму житті та змінити своє ставлення до них. Адже для різних людей гроші уособлюють різні речі, але їх значення може помінятися з часом.

Але попри все це гроші спростили наше життя. Адже не потрібно задумувати як здобути їжу чи як покращити умови життя, потрібно всього лиш заробити гроші і ми зможемо купити все необхідне. Також гроші стають певним стимулом, який здатний змінити людину. Людина саморозвивається та збагачує свої знання, прагне досконалості. З їхньою допомогою можна придбати товари та послуги або зберегти таку можливість на майбутнє чи для своїх нащадків.

Отже, після всього вищесказаного доцільний буде сказати, що в економічній теорії гроші є однією з найбільш цікавих тем. Адже кожного дня величезна кількість людей в світі розраховується грошима за придбані товари та послуги. Проте не кожна людина задумується про те, яке важливе значення мають гроші.

Таким чином, суть грошей обумовлює їх постійну еволюцію та історичний розвиток відповідно до потреб суспільства. Сучасні гроші виконують функцію вираження товарних цін та цінових пропорцій між товарами; функцію засобу обігу; функцію зберігання і нагромадження цінності та функцію засобу платежу.

Зараз гроші посідаю одна з найголовніших місць в нашому житті, тому кожна людина повинна визначити для себе істинні цінності і пріоритети, і наздогнати те, що вона встигла пропустити в гонитві за грошима. Оскільки люди забувають, що гроші є благом, коли вони служать людині, а не навпаки. Гроші мають бути для людини, а не людина для грошей. Справді, в сучасному суспільстві неможливо прожити без грошей, але попри це не потрібно зосереджуватися тільки на них, адже в світі існує багато цінніших речей ніж просто кольорові папірці.

Література

1. [Електронний ресурс] <http://jarofed.com/tag/schastyia/>
2. Гончарук Т. Філософія грошей; гуманітарний вимір в економіці; [Про науково-практичний семінар 23 листопада в ТНЕУ] [Текст] / Т. Гончарук // Університетська думка. - 2007. - грудень (№12-13). - С. 10.
3. Еволюція грошей: від засобу обміну - до загальної міри цінностей / Володимир Ільїн // Вісник Національного банку України. - 2011. - №4. - С. 60-64.
4. Макконел К.Р., Брю С.Л. Економікс. Принципи. Проблеми. Політика.; «Республіка», 1992. - С.87
5. Проблеми розвитку теорії сучасних грошей / Л. Рябініна // Вісник НБУ. - 2008. - №1. - с. 26-31
6. Серіков А. Сутність грошей ; нетрадиційний погляд / А. В. Серіков, Г. В. Криворучко // Актуальні проблеми економіки. - 2008. - №9. - С. 184-189.
7. Скринник З.У грошей своя філософія / З. Скринник // Вісник Національного банку України. - 2005. - № 10. - С. 44-47.
8. Хейне П. Економічний спосіб мислення. М., 1992.-89 с

9. . Шумка М., Янковий С. Гроші та політика / Михайлина Шумка, Святослав Янковий // *Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець», спецвипуск, 2008 – С. 80-95.*
10. . Шумка М., Гончарук Т. Рефлексія феномену грошей / Михайлина Шумка, Тетяна Гончарук // *Матеріали Міжнародних філософсько-економічних читань 20-21 травня 2009 року, Львів. – С. 112-117.*
11. Шумка М., Жук А. Суть та значимість грошей у працях М. І. Туган-Барановського / Михайлина Шумка, Алла Жук // *Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець», спецвипуск, 2008 – С. 73-75.*
12. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Гроші та християнин: Євангельський контекст / Тетяна Вікторівна Гончарук, Михайлина Леонівна Шумка // *Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали V Міжнародних філософсько-економічних читань (28 – 29 травня 2012 року, Львів) / Редколегія. Відп. секретар З. С. Скринник. – Львів, 2012. – 617 с. – С. 372-382.*
13. Томахів В. Гроші як чинник глобалізації [Електронний ресурс] / Володимир Томахів // *Мандрівець. – 2008. – № 4. – С. 67-71.*